

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Czesław Siekierski

Warszawa, 24 lipca 2024 r.
znak sprawy: BM.zp.058.36.2024

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

Dotyczy: odpowiedzi na interpelację nr 3590.

Szanowny Panie Marszałku,

w związku z interpelacją nr 3590 złożoną przez posła na Sejm RP Pana Bartłomieja Wróblewskiego w sprawie kontroli środków rolniczych przedostających się do źródeł wody pitnej, przedstawiam odpowiedzi na pytania zawarte w przedmiotowym piśmie.

1. Jak wiele środków chemicznych stosowanych w polskim rolnictwie przedostaje się do wód gruntowych, rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, w tym źródeł wody pitnej, według danych posiadanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi?

Monitoring środowiska wodnego pod kątem obecności środków ochrony roślin jest elementem realizowanych w Polsce krajowych planów działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, stanowiących wykonanie zobowiązań wynikających z postanowień dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów (Dz. Urz. UE L 309 z 24.11.2009, str. 71, z późn. zm.) oraz przepisów ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2024 poz.630).

Kluczowym celem dla Polski w związku z realizacją krajowych planów działania opracowanych na lata 2013-2017, 2018-2022 i obecnie obowiązującego na lata 2023-

2027 było i jest upowszechnienie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin oraz zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin. Wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin, w szczególności przez promowanie niechemicznych metod ochrony, prowadzi bowiem do zmniejszenia zależności produkcji roślinnej od preparatów chemicznych i w efekcie ogranicza ryzyko związane z ich użyciem – zarówno dla konsumentów produktów rolnych, osób wykonujących zabiegi, jak i środowiska.

Działanie 7 ww. planu pn. Środki ochrony środowiska wodnego i wody pitnej jest działaniem realizowanym przez resort środowiska, zdrowia i rolnictwa we współpracy z jednostkami podległymi i nadzorowanymi. W ramach tego działania realizowane są następujące zadania:

Zadanie 1. Prowadzenie monitoringu wód powierzchniowych, podziemnych i osadów dennych

- podzadanie 1. wody powierzchniowe
- podzadanie 2. wody podziemne
- podzadanie 3. osady dennie;

Zadanie 2. Prowadzenie monitoringu wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi;

Zadanie 3. Badanie wpływu chemicznej ochrony roślin na stan wód powierzchniowych;

Zadanie 4. Nadzór nad środkami ochrony roślin zawierającymi substancje czynne, które powinny być objęte szczególnym monitoringiem.

Szczegółowe informacje na temat wyników realizacji poszczególnych działań i zadań dostępne są w sprawozdaniach, corocznie publikowanych na stronie MRIRW:

<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/krajowy-plan-dzialania-na-rzecz-ograniczenia-ryzyka-zwiazanego-ze-stosowaniem-srodkow-ochrony-roslin>

2. Czy planowane jest uchwalenie aktów prawnych, które przyczynią się do ograniczenia ww. problemu? Jeśli tak, jakie to akty prawne i kiedy zostaną wprowadzone do obrotu prawnego?

Obecnie obowiązujące przepisy ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin oraz przepisy wykonawcze do tej ustawy nie wymagają zmian w zakresie ochrony środowiska wodnego.

Przyjęte przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin, określają m.in. szczegółowo sposób wykonywania poszczególnych czynności związanych z ochroną roślin przez użytkowników profesjonalnych, w tym sposób:

- 1) przechowywania środków ochrony roślin (obejmujący wymogi bezpieczeństwa i higieny pracy, wymagania dla obiektów, w jakich środki te są przechowywane, także pod kątem bezpieczeństwa środowiska wodnego);
- 2) sporządzania cieczy użytkowej (określona została minimalna odległość wykonywania takich czynności od zbiorników i cieków wodnych);
- 3) stosowania środków ochrony roślin (w tym wymogi dotyczące zachowania stref buforowych, warunków atmosferycznych, w jakich mogą być wykonywane zabiegi celem redukcji ryzyka znosu środka ochrony roślin poza obszar zabiegu);
- 4) czyszczenia sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin (określona została minimalna odległość od zbiorników i cieków wodnych, w jakiej te czynności mogą być wykonywane);
- 5) postępowania z pozostałościami cieczy użytkowej po zakończonych zabiegach;
- 6) postępowania z pustymi opakowaniami po środkach ochrony roślin, pozwalają wyeliminować zagrożenia, o których mowa w pytaniu.

Powyższe regulacje, przy ich przestrzeganiu, zapewniają ochronę środowiska wodnego.

3. Jakie inne działania planuje podjąć Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi by przeciwdziałać problemowi środków rolniczych przedostających się do źródeł wody pitnej?

Jak wskazano w odpowiedzi na pytanie 1, zakończyła się realizacja drugiego krajowego planu działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin – zaplanowanego na lata 2018-2022 – a trwa obecnie realizacja trzeciego krajowego planu działania, opublikowanego jako obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 czerwca 2023 r. w sprawie krajowego planu działania

na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2023–2027 (Monitor Polski 2023 r. poz. 768).

W ramach planu realizowanych jest szereg działań ograniczających ryzyko stosowania środków ochrony roślin, w tym działanie 7 dotyczące bezpośrednio ochrony środowiska wodnego i wody pitnej. Niewłaściwie stosowane środki ochrony roślin przenikając do naturalnych zbiorników i cieków wodnych przyczyniają się bowiem do ich skażenia, stanowiąc zagrożenie zarówno dla organizmów wodnych, jak i dla człowieka, w różny sposób korzystającego z zasobów wodnych (do spożycia, w celach rekreacji). Niektóre z tych środków mogą także kumulować się w osadach dennych i być wykrywane w wodzie po długim czasie od ich zastosowania.

W związku z powyższym zostały przyjęte regulacje mające na celu ochronę środowiska wodnego przed ewentualnymi negatywnymi skutkami niewłaściwego wykonywania zabiegów z użyciem środków ochrony roślin. Zagadnienia te zostały uregulowane w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin, w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin oraz w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin. Przepisy te regulują warunki samego stosowania środków ochrony roślin (np. maksymalną prędkość wiatru, przy jakiej można wykonać zabieg, tak aby wyeliminować ryzyko zniesienia cieczy użytkowej, szerokość stref buforowych wokół zbiorników i cieków wodnych, a także powierzchni nieprzepuszczalnych, stwarzających ryzyko skażeń punktowych w przypadku splukania środków ochrony roślin), jak również określają minimalne odległości od zbiorników i cieków wodnych, w jakich można wykonywać czynności, z którymi wiąże się największe ryzyko skażenia środowiska wodnego (jak przechowywanie środków ochrony roślin, napełnianie i mycie sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin).

Warto również nadmienić, że każdy środek ochrony roślin przed wprowadzeniem do obrotu podlega szczegółowej ocenie, w tym ocenia się jego wpływ na jakość wód podziemnych i powierzchniowych, a także na organizmy wodne. Ocena zawsze prowadzona jest w odniesieniu do konkretnych zastosowań, jakie przewiduje się dla danego środka, oraz w oparciu o właściwości fizyko-chemiczne tego środka i jego poszczególnych składników. Nie jest możliwe całkowite wyeliminowanie

przedstawiania się środków ochrony roślin do środowiska, jednak zakres i kryteria oceny⁽¹⁾ tych preparatów zostały dobrane tak, by ilości środków, na jakie narażone będzie środowisko przy ich prawidłowym stosowaniu, nie powodowały niekorzystnych zmian w ekosystemie.

Nie uzyska zatem rejestracji środek ochrony roślin, jeśli ocena wykaże, że w wyniku jego zastosowania można spodziewać się przekroczenia w wodach podziemnych obowiązującej normy dla wody przeznaczonej do picia (tj. 0,1 µg/l).

Ocenić podlega również wpływ każdego zastosowania danego środka ochrony roślin na organizmy wodne występujące w wodach powierzchniowych. W tym celu krajowe przepisy prawne⁽²⁾ wprowadzają wymóg stosowania minimalnej strefy ochronnej, jaka podczas zabiegu musi być wyznaczana pomiędzy opryskiwanym polem a zbiornikami i ciekami wodnymi. Jest to 1 m, gdy zabiegi wykonywane są opryskiwaczem polowym, i 3 m – gdy opryskiwaczem sadowniczym. Jeśli jednak na etapie oceny okaże się, że takie rozwiązania są niewystarczające, by chronić organizmy wodne i jakość wód, indywidualnie dla każdego zastosowania środka ustala się szersze strefy ochronne, wprowadza wymóg stosowania technik ograniczających znoszenie środka z pola podczas wykonywania oprysku i/lub inne niezbędne ograniczenia (np. dotyczące terminów stosowania środka, wielkości dawki, ilości zabiegów w roku itp.).

Należy również zauważyć, że w Polsce istnieją regulacje prawne⁽³⁾ dotyczące ograniczeń w stosowaniu środków ochrony roślin na terenach stref ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wód. Zgodnie z tymi przepisami na terenie strefy ochrony bezpośredniej stosowanie środków ochrony roślin jest zakazane, a na terenach strefach ochrony pośredniej – może być zakazane lub ograniczone. Kwestie te nie leżą jednak w gestii ministra właściwego do spraw rolnictwa.

Niezależnie od powyższego, w ramach krajowego planu działania prowadzone są działania edukacyjno-informacyjne dotyczące wskazanych wyżej regulacji prawnych jak i przeprowadzane kontrole w zakresie przestrzegania wymagań dotyczących ochrony środowiska wodnego. Prowadzone są także działania mające na celu bieżące monitorowanie stanu środowiska wodnego, w odniesieniu do zagrożeń stwarzanych przez środki ochrony roślin.

Dla ochrony środowiska wodnego duże znaczenie ma także wdrażanie i promowanie integrowanej ochrony roślin, która dzięki korzystaniu z alternatywnych metod ograniczania występowania organizmów szkodliwych dla roślin, pozwala do niezbędnego minimum ograniczyć stosowanie chemicznych środków ochrony roślin. Cele krajowego planu działania wspierane są poprzez interwencje Planu Strategicznego dla WPR, przede wszystkim przez ekoschematy dedykowane ochronie biologicznej i integrowanej produkcji roślin. Integrowana produkcja roślin jest bowiem krajowym systemem jakości i certyfikacji żywności, opartym na zasadach integrowanej ochrony roślin, ograniczającym stosowanie potencjalnie najbardziej niebezpiecznych środków ochrony roślin.

Ważnym działaniem realizowanym w ramach krajowego planu działania jest również działanie 9. Wyeliminowanie zagrożeń na poszczególnych etapach wykonywania zabiegów ochrony roślin. Zagrożenia związane ze stosowaniem środków ochrony roślin mogą wystąpić nie tylko podczas samego stosowania tych środków, ale również na etapach przygotowywania i wykonywania zabiegu. Szczególne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa ma właściwe przechowywanie środków ochrony roślin (w celu uniemożliwienia ich przeniknięcia do wód lub środowiska glebowego w razie przypadkowego wylania lub rozsypania środka, przypadkowego kontaktu ze środkiem osób nieuprawnionych lub zwierząt – szczególnie niebezpieczne jest spożycie środka ochrony roślin, co może się zdarzyć w przypadku przechowywania go w opakowaniach po żywności), sporządzanie cieczy użytkowej (istnieje duże ryzyko rozlania środka i powstania skażeń punktowych), a także zagospodarowywania pozostałości cieczy użytkowej i mycia sprzętu przeznaczonego do wykonywania zabiegu po jego przeprowadzeniu.

Ponadto w kontekście pytania jakie działania planuje podjąć Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi by przeciwdziałać problemowi środków rolniczych przedostających się do źródeł wody pitnej (nie tylko chemicznych) należy wskazać, że w celu ograniczenia zanieczyszczenia wód azotanami pochodzenia rolniczego zaktualizowano w tym roku Zbiór zaleceń dobrych praktyk rolniczych. Ponadto MRiRW nadal planuje wspierać rolników w realizacji wymagań programu azotanowego(4) – w zakresie racjonalnego nawożenia azotem oraz bezpiecznego dla środowiska przechowywania nawozów

naturalnych. MRiRW planuje w dalszym ciągu upowszechniać wykorzystywanie przez rolników programu INTER-NAW w celu racjonalizacji nawożenia.

Również wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego upowszechniają wiedzę w zakresie konieczności ochrony wód przed zanieczyszczeniami ze źródeł rolniczych w ramach ustawowych zadań realizowanych na podstawie rocznych programów działalności, w szczególności na podstawie art. 4 ust. 2 ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego(5) prowadzą szkolenia na temat zalecań zawartych w zbiorze zaleceń dobrej praktyki rolniczej, o której mowa w art. 103 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne oraz upowszechniają metody produkcji rolniczej i styl życia przyjazny dla środowiska. Ponadto Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, wskazując priorytety pracy doradczej na następny rok, uwzględniła zagadnienie ochrony wód ze źródeł rolniczych i np. wśród priorytetów na 2024 r., przekazanych jednostkom doradztwa rolniczego w roku 2023, znajduje się:

„Dostosowanie do zmian klimatycznych oraz ochrona wód, gleby i powietrza (z uwzględnieniem wymagań ramowej dyrektywy wodnej, dyrektywy azotanowej, dyrektywy NEC, aktualnych inicjatyw Zielonego Ładu) w tym:

- a) ograniczanie ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, z uwzględnieniem integrowanej produkcji roślin i biologicznych metod ochrony,
- b) ograniczanie strat składników odżywczych,
- c) stosowanie dobrych praktyk rolniczych mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniami azotanami ze źródeł rolniczych (zaktualizowany program azotanowy oraz ustawa Prawo wodne).”

W ramach działania M02. Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw PROW 2014–2020, poddziałania 2.2 „Wsparcie dla szkolenia doradców” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, prowadzone są szkolenia dla doradców na następujące tematy:

- „Racjonalne gospodarowanie wodą w rolnictwie”,
- „Wyzwania rolno-środowiskowo-klimatyczne w rolnictwie”.

W ramach działania M02. Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw PROW 2014–2020 poddziałania 2.1 Wsparcie korzystania z usług doradczych rolnicy mogą skorzystać m.in. z usług w zakresie: integrowanej ochrony roślin, racjonalnej gospodarki wodą, systemu rolnictwa ekologicznego, zobowiązań środowiskowych i klimatycznych oraz oceny dostosowania gospodarstwa rolnego do norm i wymogów warunkowości.

W ramach działania M01. Transfer wiedzy i działalność informacyjna, objętego PROW 2014-2020, poddziałania Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności prowadzone są m.in. szkolenia dla rolników na temat „Obowiązki rolnika w świetle ustawy Prawo wodne”. W ramach poddziałania M.01.2 „Wsparcie dla projektów demonstracyjnych i działań informacyjnych” realizowany jest m.in. projekt demonstracyjny pn. „Prowadzenie gospodarstwa w systemie rolnictwa ekologicznego (roślinnego i zwierzęcego), przetwórstwa surowców ekologicznych i marketingu produktów ekologicznych”.

Zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględnione jest również w interwencjach Planu Strategicznego WPR na lata 2023 – 2027, dotyczących transferu wiedzy i doradztwa. Z bezpłatnej usługi doradczej, dotyczącej oceny dostosowania gospodarstwa rolnego do norm i wymogów warunkowości, rolnik może skorzystać w ramach modułu 1 Kompleksowe programy doradcze interwencji Kompleksowe doradztwo rolnicze. Na temat norm i wymogów warunkowości zaplanowane zostały również szkolenia dla rolników w ramach modułu 1 Podstawowe szkolenia dla rolników interwencji Doskonalenie zawodowe rolników. Ponadto, w ramach ww. modułu interwencji Doskonalenie zawodowe rolników, rolnicy mogą skorzystać ze szkoleń, m.in. na temat „Zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi takimi jak: woda, gleba, powietrze, klimat w kontekście wdrażania interwencji PS WPR na lata 2023–2027 „Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu”.

Ponadto, informuję, że do ochrony wody przed zanieczyszczeniami środkami ochrony roślin można stosować różne narzędzia. Mogą to być obligatoryjne przepisy prawa związane z techniką stosowania środków ochrony roślin, czy też ograniczeniami w stosowaniu pestycydów w odpowiedniej odległości od cieków wodnych (zgodnie z etykietą instrukcji dołączaną do każdego środka ochrony roślin), ale również

dobrowolne zachęty polegające na ukierunkowaniu wsparcia finansowego na zastosowanie rozwiązań przyjaznych przyrodzie, np. tworzenie stref ekotonowych wokół cieków wodnych. Strefy ekotonowe, znane również jako strefy buforowe odgrywają kluczową rolę w zapobieganiu spływowi pestycydów do cieków wodnych. Są to pasy roślinności zlokalizowane między polami uprawnymi a ciekami wodnymi. Roślinność w takich strefach działa jako naturalny filtr, zatrzymując zanieczyszczenia zawarte w spływie powierzchniowym zanim dotrą one do cieków wodnych. Korzenie roślin wychwytyują i magazynują substancje chemiczne, co redukuje ich koncentrację w wodach powierzchniowych.

Obecnie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 udzielane jest wsparcie finansowe m.in. dla gmin na operacje typu „Zarządzanie zasobami wodnymi”. Pomoc przyznawana jest na budowę lub przebudowę otwartych zbiorników retencyjnych o powierzchni nieprzekraczającej 5000 m² oraz głębokości nieprzekraczającej 3 m od naturalnej powierzchni terenu, oddziaływujących na grunty rolne, które będą gromadziły nie tylko wody opadowe i roztopowe, ale będą mogły dodatkowo korzystać z wód gruntowych i wód płynących, np. w rowach melioracyjnych. Za koszty kwalifikowalne obejmujące infrastrukturę towarzyszącą można uznać m.in. koszty urządzenia stref buforowych (ekotonowych), służących redukcji zanieczyszczeń spływających do zbiornika. Inwestycja może zostać zrealizowana w miejscowości należącej do gminy wiejskiej, gminy miejsko-wiejskiej (z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców), gminy miejskiej (z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców).

Wśród inicjatyw Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi wyróżniamy również upowszechnianie wiedzy wśród rolników w zakresie dobrych praktyk rolniczych. Na stronie internetowej MRiRW: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/kodeks-dobrych-praktyk-wodnych-w-rolnictwie> dostępny jest „Kodeks dobrych praktyk wodnych w rolnictwie”. Można w nim znaleźć kilka praktyk będących przykładami łagodzenia negatywnych skutków stosowania pestycydów.

W ramach komponentu B „Zielona energia i zmniejszenie energochłonności”, którego jednym z celów jest – Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie degradacji środowiska (B3) planowana jest do realizacji na obszarach wiejskich inwestycja B3.3.1. Inwestycje w zwiększanie potencjału zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarach

wiejskich, która obejmie przedsięwzięcia związane z budową, przebudową, odbudową, rozbudową urządzeń melioracji wodnych oraz niewielkich urządzeń wodnych. W ramach tej inwestycji premiowane będą przedsięwzięcia obejmujące rozwiązania oparte na przyrodzie, w tym rekultywacja terenów podmokłych, renaturalizacja rzek, zakładanie pasów buforowych dzikiej roślinności między polami a zbiornikami wodnymi. Zastosowanie rozwiązań opartych na przyrodzie pozwala na zatrzymywanie wody w krajobrazie rolniczym, a w rezultacie ogranicza przedostawanie się związków azotanu, związków fosforanu do wód oraz pestycydów. Inwestycje będzie mogła zrealizować gmina lub związek międzygminny na obszarach położonych na terenie gminy wiejskiej lub miejsko-wiejskiej.

Z wyrazami szacunku

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Czesław Siekierski

/podpisano elektronicznie/

Podstawa prawna:

- (1) rozporządzenie Komisji (UE) nr 284/2013 z dnia 1 marca 2013 r. ustanawiające wymogi dotyczące danych dla środków ochrony roślin, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczącym wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin (Dz. Urz. L 93/85 z 3.4.2013)
- (2) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin (Dz. U. z 2014 r. poz. 516)
- (3) ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. 2017 poz. 1566 z późn. zm.)
- (4) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2023 r. w sprawie „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenie wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych” (Dz.U. z 2023 r. poz. 244), tzw. program azotanowy
- (5) ustawa z 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz.U. z 2024 r. poz.76)

Do wiadomości:

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów – Departament Spraw Parlamentarnych